

שבוע עיכוב

בסוף פרשת בהעלותך¹ אנו קוראים על סיפור הצרעת של מרים:

וַתְּדַבֵּר מֵרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחַה עַל אֲדֹת הָאִשָּׁה הַכִּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח...

וַיֵּרֶד ה' בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהָרֹן וּמִרְיָם וַיָּצְאוּ שְׁנֵיהֶם. וַיֹּאמֶר... וּמִדּוּעַ לֹא יֵרָאֶתְכֶם לְדַבֵּר בְּעִבְרִי בְּמִשְׁחָה. וַיַּחֲר אַף ה' בָּם וַיִּלֶּךְ.

וַהֲעֵנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהָנָה מֵרִים מִצִּרְעַת בְּשָׁלָל...

וַיַּעֲזֵק מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַבְיָה יֶרֶק יֶרֶק בַּפָּנִיהָ הִלֵּא תִּכְלֹם שְׁבַעַת יָמִים תִּסָּגֵר שְׁבַעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחֵר תֵּאֱסָף.

וַתִּסָּגֵר מֵרִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעַם לֹא נָסַע עַד הָאָסָף מֵרִים.

מרים ואהרן, אחיו הגדולים של משה, משוחחים ביניהם ומתפללים על כך שמשה התגרש מאשתו ציפורה?² ה' מתגלה אליהם ומסביר כי רמת קדושתו של משה גבוהה מאד, וזו הסיבה לכך שהיה עליו לפרוש מחיי נישואים. מיד לאחר מכן, מרים³ נענשת בצרעת על כך שדיברה לשון הרע. האמירות שלה יכולות היו להתפרש כשיפוטיות ולא מכבודות כלפי משה, ואישה צדיקה כמרים לא הייתה צריכה לומר אותן.

דינו של המצורע התפרש בפרשה הקודמת⁴: "צו את בני ישראל, וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש". לכן מרים המצורעת יוצאת מחוץ למחנה שבו התגוררו בני ישראל, ושוהה שם בבידוד במשך שבעה ימים.

מה שמפליא בסיפור הוא שעם ישראל כולו מתעכב במשך שבעה ימים ואיננו ממשיך במסע אל ארץ ישראל, עד שמרים תסיים את ימי ההסגר שלה ותוכל לשוב ולהצטרף אליהם להמשך המסע. זוהי מחווה של כבוד יוצאת דופן מאת עם שלם לאישה אחת ויחידה. זו מחווה שדורשת הסבר, ואכן, חז"ל מגלים לנו מהי הסיבה לכבוד הגדול שזכתה לו מרים. כך כותב רש"י:

זו הכבוד חלק לה המקום, בשביל שעה אחת שנתעבבה למשה כשהשלך לאור.

1. במדבר יב.

2. ע"פ פרש"י שם.

3. הגמרא (שבת צז, א) דנה בשאלה מה היה עונשו של אהרן. מכל מקום, עונשה של מרים היה חמור יותר משום שהיא הייתה דומיננטית יותר בדיבור כנגד משה (ראה חדא"ג שם).

4. נשא ה, ב.

בלקוטי שיחור

מידה כנגד מידה

מרים הנביאה מקבלת שכר על מעשה טוב שעשתה בילדותה, והתגמול שהיא זוכה לו הולם בדיוק את המעשה הטוב שעשתה.

מהסיפור עולה לקח חשוב: המעשים הטובים שאנו עושים אינם תוצאה של הנסיבות, אלא תלויים אך ורק בנו.

השיחה המלאה – בלקוטי שיחות חלק יח, שיחה חמישית לפרשת בהעלותך.

הדברים מבוססים על המשנה⁵:

במדה שאדם מודד, בה מודדין לו...

מרים המתנה למשה שעה אחת, שנאמר: "ותתצב אחתו מרחק" – לפיכך נתעכבו לה ישראל שבעה ימים במדבר, שנאמר: "והעם לא נסע עד האסף מרים".

זהו כלל יסודי במחשבת חז"ל: "מידה כנגד מידה". באותה דרך שבה אדם נוהג, כך מחזירים לו משמים. כך זה בשכר על מעשים טובים, וכך זה בעונש על מעשים רעים. המשנה מביאה את סיפורה של מרים כהוכחה: "מרים המתנה למשה שעה אחת, לפיכך התעכבו לה ישראל שבעה ימים במדבר".

אם כן, מרים זכתה לכבוד הנדיר הזה כתגמול של הכרת הטוב על מעשה טוב דומה שהיא עצמה עשתה עבור משה אחיה, למעלה משמונים שנה קודם לכן.

נחזור לרגע לאותה "שעה אחת", משום שזה חשוב להמשך. כך מספרת התורה⁶: "ותהר האשה ותלד בן, ותרא אותו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים. ולא יכלה עוד הצפינו, ותקח לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובצפת ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאר. ותתצב אחתו מרחק, לדעה מה יעשה לו. ותרד בת פרעה לרחץ על היאר ונערתייה הלכת על יד היאר, ותרא את התבה בתוך הסוף ותשלח את אמתה ותקחה. ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה, ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה. ותאמר אחתו אל בת פרעה, האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותינק לך את הילד. ותאמר לה בת פרעה לך, ותלך העלמה ותקרא את אם הילד".

מרים הייתה גיבורה מרכזית בסיפור לידתו המופלא של משה רבינו. משה נולד במצרים, בתקופה בה חלה הגזירה הנוראה של פרעה, שהורה להשליך כל תינוק עברי ליאור. יוכבד אימו של משה מניחה את התינוק בתוך תיבה, משיטה את התיבה במי היאור והולכת. זהו מעשה נואש שעושה האם, בתקווה שאולי חייו של התינוק יינצלו והוא לא יוטבע בנהר. מרים אחותו של

5. סוטה דף ט"ב.

6. שמות ב, ב-ח.

משה, שהייתה אז ילדה קטנה, ממאנת לנטוש את אחיה התינוק. היא נשארת בעמדת תצפית ועוקבת אחרי גורלה של התיבה, עד שהישועה מגיעה ממקור לא צפוי. בתיה בת פרעה מגלה את התיבה ומחליטה לאמץ את משה, ובכך מצילה את חייו.

העובדה שמרים, כילדה קטנה, נשארה שם בשביל משה והמתנה לו, היא הזכות שבגינה זכתה לכך שהעם כולו יחלוק לה כבוד וימתין בעבורה שבעה ימים. זה ממחיש את העיקרון של "מידה כנגד מידה": היא עצרה את ענייניה ועמדה שם לצידו, ועכשיו עם ישראל עוצר את המסע לשבוע שלם וממתין רק לה.

שלא תחכה

כדי להבין עד כמה עוצמתית מחוות ההמתנה של עם ישראל למרים, נעיין שוב בסיפור ונגלה מחשבות חדשות:

מדברי הקדוש ברוך הוא: "תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה, ואחר תאסף" – מובן, שרפואת מרים תלויה בהיותה סגורה "שבעת ימים מחוץ למחנה", מחוץ לשלוש מחנות^א.

ולפיכך, אילו לא המתינו בני ישראל במחנה במשך שבעת ימי ההסגר של מרים... לא היה מתקיים הצייווי "תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה", [כי עצם המציאות של "מחנה", מלשון חנייה, קיימת רק "בשעת חנייתו"... ואילו בשעת נסיעתו אין חל על כך התואר "מחוץ למחנה"] – [וכתוצאה מכך, משך הזמן עד אשר "תאסף" היה צריך להתארך יותר משבעה ימים, שהרי זמן הנסיעה אינו עולה לחשבון שבעת ימי ההסגר].

וזהו תוכן ה"כבוד" ש"חלק לה המקום",

א. יב, יד.

ב. בנדר"ד, כמו שפרש"י "מחוץ למחנה" הנאמר במצורע (תוריע יג, מזו), ולעיל בפ' נשא, כדלקמן בפנים.

ג. וראה גם רש"י פרשתנו יו"ד, לד: מן המחנה – ממקום חנייתו.

ד. וי"ל יתרה מזו, דהיינו שלאחר ימי הנסיעה אינם מצטרפים עם הימים שלפניו כי כאשר אינם רצופים אינו מתקיים מש"נ "תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה", שיש לפרשו מציאות אחת של שבעת ימים (ראה פרש"י אמור כג, ח. ועד"ז בפרש"י בא"י, כב. יב, טו) (וראה רש"י מצורע טו, יג). ולפי"ז הוצרכה לחכות עד שיהיו במקום אחד שבעת ימים רצופים.

ההרחקה מחוץ למחנה. פשוט, כי בזמן הזה אין "מחנה"; יש מסע. מחנה יש רק כשחונים, כשעם ישראל עוצר לתקופת שהייה בתחנה מסוימת במדבר. כך שבכדי להיטהר - מרים הייתה חייבת לשבת "מחוץ למחנה" בזמן שבו לא נוסעים אלא 'חונים', במשך שבוע ימים.

עכשיו נוכל להבין עד כמה גדולה הייתה המחווה שעשה כל העם לכבוד מרים. אם הם היו ממשיכים במסע, באופן זמני מרים הייתה רשאית להצטרף אליהם ולא להיות מורחקת מהמחנה. אבל בתרחיש כזה, **מרים הייתה נותרת מצורעת**. יותר מזה, כדי להיטהר היא צריכה הייתה להתחיל מחדש שבעה ימי בידוד, בחנייה הבאה. ובשביל למנוע ממרים למשוך את תקופת הטומאה ולאפשר לה להיטהר מוקדם ככל האפשר, בני ישראל עצרו מלכת ואמרו: נמתי' למרים עכשיו, כדי שהיא תוכל להתחיל לרצות את תקופת ההסגר מיד ולסיים אותה בהקדם.

נתאר לעצמנו חולה הזקוק לאשפוז, שממתי' בקבלה במיון בגלל עומס יתר במחלקה. האם הוא שמח מכך שהוא איננו מאושפז, לא מחובר לאינפוזיה ויכול לצאת מבית הרפואה ללא מכתב שחרור? בוודאי שלא. הוא מעדיף להתאשפז בהקדם ולעבור את התהליך הרפואי כדי שיהיה בריא ומאושר.

את תקופת ההמתנה הזו, את הסבל והצער האלה, מבקשים בני ישראל למנוע ממרים. הם הבינו שאם הם מקפלים את המשכן וממשיכים בנסיעה, פירוש הדבר שתהליך הרפואה של מרים מתעכב. וזו המשמעות העצומה של המחווה שעשו לכבודה. מחנה עצום של מיליוני אנשים המשתוקקים להגיע מהר ככל האפשר אל הארץ המובטחת, בוחרים להתעכב במשך שבוע שלם כדי לאפשר למרים לזרז את תהליך הטהרה שלה.⁸

לבכות פחות

"מידה כנגד מידה", אמרנו. ואכן, אם נעיין היטב גם בסיפור משה בתיבה ובתפקודה של מרים באותו אירוע, נבין עד כמה מחוות הכבוד שזכתה לה מרים מתאימה למעשה הטוב שעשתה ושבזכותו קיבלה את הכבוד הגדול.

שכל בני ישראל נתעכבו שבעה ימים נוספים בחניה זו, כדי שקיום "תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה" יתחיל לאלתר.

התובנה שתעלה לנו חזקה מאד: עם ישראל לא היה **מוכרח** לעצור את המסע ולהמתין למרים, הוא **התנדב** לעשות זאת אך ורק כאות כבוד כלפי מרים.

נחدد את הדברים: עם ישראל יכול היה להתקפל ולהמשיך לנסוע, למרות שמרים לקתה בצרעת והיא צריכה להשלים את תקופת ההסגר. אם זה היה קורה, מרים לא הייתה נותרת לבד מאחור אלא הייתה רשאית להצטרף אליהם - מטעמי פיקוח נפש. בלשונו של הרבי: "ברור שלא הייתה נותרת לבדה במדבר, והייתה גם היא ממשיכה עמהם בדרך. שהרי אילו נשארה מרים לבדה במדבר, הייתה זו **סכנת נפשות ממש**". אמנם מרים מצורעת ודינה להיסגר מחוץ למחנה, אך השמירה על חיה קודמת. אם לאדם שעושה מסע במדבר עם שיירת גמלים מותר להמשיך במסע גם בשבת אם השיירה ממשיכה בדרכה, כי המדבר שורץ סכנות - ברור שמרים לא הייתה נשארת לבד במדבר, חשופה לסכנות, אם העם היה ממשיך במסע.

אם כך, הסיבה להמתנה לא הייתה הרצון שלהם לא לזנוח את מרים בודדה ונטושה במדבר, שהרי מרים הייתה מצטרפת אליהם אם כן היו נוסעים. הייתה סיבה אחרת לכך שהם בחרו לעצור הכול ולהמתין עד שמרים תסיים את תקופת ההסגר שלה.

מהי הסיבה?

התורה אומרת כי המצורע "בִּדָּד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ". זהו לא רק עונש, אלא תנאי הכרחי בתהליך ההיטהרות מהצרעת. ואכן, כך גם אומר הקדוש ברוך הוא על מרים: "תִּסָּגֵר שבעת ימים מחוץ למחנה, ואחר תִּאָּסֵף". מרים לא תתרפא, וממילא גם לא תוכל להיטהר, אם לא תימצא בבידוד מחוץ למחנה עם ישראל במשך שבעה ימים שלמים רצופים.⁹

כאן צריך לשים לב לנקודה חשובה מאד. בשביל לשהות "מחוץ למחנה", צריך שיהיה מחנה. כשעם ישראל נוסע, אי אפשר לקיים את

8. ראה בגוף השיחה (אות ו') שהסבר הנ"ל מדויק מתוך פרש"י כאן.

9. על פי הערה ד לעיל.

מה היה המעשה הטוב שעשתה מרים, שבזכותו זכתה למחווה הנדירה הזו? כפי שקראנו במשנה, היא "הַמְתִּינָה לְמִשָּׁה שְׁעָה אֶחָת". היא נשארה בין קני הסוף, על שפת הנילוס, והשגיחה על התיבה בה הונח אחיה הפעוט. על מה במעשה הזה מגיע למרים שכר גדול כזה? - מסביר הרבי הסבר נפלא⁹:

בכתוב שם" מסופרת התועלת שבאה על ידי 'וַתִּתְצַב אֲחוּתוֹ מֵרְחוֹק לְדַעַה מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ' - שְׂכָאֲשֶׁר בָּאָה בַּת פִּרְעֹה "לִרְחוּץ עַל הַיָּאֹר" וְרָאָתָה בּוֹ "נָעַר בּוֹכָה וְתַחמוֹל עֲלָיו", בִּיקְשָׁה לְהַרְגִּיעוֹ וְלֹא עָלָה בִּידָהּ, וְאָזי "וְתֹאמַר אֲחוּתוֹ אֵל בַּת פִּרְעֹה הָאֵלֶךְ וְקִרְאֵתִי לָךְ אִשָּׁה מִיִּנְקָת מֶן הָעִבְרִיּוֹת וְתִינֵק לָךְ אֶת הַיֶּלֶד, וְתֹאמַר לָהּ בַּת פִּרְעֹה לְכִי, וְתִלְךְ הַעֲלָמָה וְתִקְרָא אֶת אִם הַיֶּלֶד".

ומובן, שגם לולא היתה שם מרים, הרי כיון ש"החזירתו על מצריות הרבה לינק ולא ינק", סוף־סוף היתה בת פרעה מגיעה למסקנא זו מעצמה והיתה קוראת לאשה מן העבריות - אלא שאז היה הדבר נמשך זמן ארוך יותר.

ואם כן, היתרון שבא על ידי "וַתִּתְצַב אֲחוּתוֹ מֵרְחוֹק" הוא, שבפעולה זו מיעטה וקיצרה מרים את זמן צערו של משה.

הפסוק מתאר את פעולתה של מרים כך: **וַתִּתְצַב אֲחוּתוֹ מֵרְחוֹק לְדַעַה מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ**. האם מרים קיוותה לשמור על משה ולדאוג שלא יאונה לו כל רע? הרי היא לא יכולה הייתה לעשות בעבורו כלום ממקום עומדה בין השיחים, אם היו מגיחים לפתע חיה רעה, תנין אימתני או נוגש מצרי. אפשר להבין את זה גם מהתיאור עצמו של התורה, "לדעה מה ייעשה לו". מרים הייתה בסך הכול משקיפה מהצד שעמדה שם רק כדי לדעת מה יעלה בגורלו של אחיה. אז איזו תועלת הביאה למשה אותה המתנה של מרים?

אם קוראים את הפסוקים בתורה, מגלים שמרים

הופכת להיות גיבורה פעילה רק לאחר שבתיה בת פרעה מוצאת את התיבה ומגלה את התינוק הבוכה. בתיה מבינה ש"מילדי העברים זה", ואז מרים מזנקת מבין קני הסוף ונכנסת לתמונה. היא מציעה לבתיה לקרוא למינקת עבריה, שתאכיל את הילד. חז"ל מגלים לנו מדוע משה בכה כל כך ובתיה לא הצליחה להרגיע אותו. משה היה רעב, אך בקדושתו כבר מינקות מיאן לינוק חלב מצרי. למרות שבתיה ניסתה לגייס כמה מיניקות מצריות, התינוק לא הסכים לינוק ולא נרגע. לכן בתיה קיבלה בזרועות פתוחות את ההצעה של מרים להביא מינקת עבריה, שתאכיל את התינוק וכך סוף כל סוף יירגע מבכיו. אך למעשה, בזה הסתכם תפקידה של מרים.

כעת נחשוב. מה היה קורה אילו מרים לא הייתה ממתינה שם מרחוק ומשגיחה על משה? משה הקטן היה ממשיך לבכות ולהצטער, בתיה הייתה מנסה להרגיע אותו בדרכים שונות, עד שבליט ברירה הייתה פונה למינקת עבריה. בתיה הרי זיהתה שמדובר בתינוק עברי, כפי שאמרה מיד בפתיחת התיבה: "מילדי העברים זה". כך שבמוקדם או במאוחר הבעיה הייתה נפתרת, עם מרים או בלעדיה.

אך זהו בדיוק. המעשה הטוב של מרים היה שבזכותה משה אכל והפסיק לבכות מוקדם יותר מאשר אילו לא הייתה שם. היא פשוט קיצרה את הזמן שבו אחיה הקטן מצטער ובוכה.

כעת נבין בצורה נפלאה איך השכר שקיבלה מרים הוא אכן "מידה כנגד מידה", באופן מדויק להפליא למעשה הטוב שהיא עצמה עשתה:

וממילא מובן שה"כבוד" ש"חלק לה המקום" - אשר "והעם לא נסע עד האסף מרים", כדי שצברה מכך ש"תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה" יסתיים מהר ככל האפשר - הרי הוא מדה כנגד מדה, "בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהושלך ליאור".

בלעדי מרים משה היה בוכה יותר, ובזכותה הוא בכה פחות. עם ישראל החזיר לה באותה מטבע: אם המסע היה ממשיך כסדרו, תהליך ההחלמה וההיטהרות של מרים היה ארוך יותר. כל העם המתין עבורה, כדי לקצר את זמן הטומאה וההרחקה של מרים מהמחנה. המחשה יפה ומדויקת כל כך למאמר המשנה: **"בְּמִדָּה שְׁאָדָם מוֹדֵד, בָּהּ מוֹדֵדִין לוֹ"**.

9. ההסבר דלקמן הוא על פי פרש"י על התורה כאן (ראה בגוף השיחה אותיות ת-ח).

ה. שמות שם, ה ואליך.

ו. פרש"י שם, ז.

ז. להעיר מסופרנו שם "שיה" החלב יותר נאות למזוג".

הזריזות בעשיית חסד ליהודי.

אם ניכנס לנעליו של אותו יהודי הזקוק לעזרה, נבין כי כל רגע בו הוא ממתין לנו, הוא נמצא בחוסר אונים, בצער. כל עוד הבעיה לא נפתרה, הוא עדיין דואג.

כאשר אנו פועלים בזריזות ובמהירות בעזרה שאנו מושיטים לזולת, אנו דואגים לכך שאותו אדם יצטער כמה שפחות. אפילו רק לחסוך מיהודי כמה רגעים של דאגה או צער זהו דבר גדול מאד. זריזות כזו היא אכן בוחן לרגש אמיתי של אהבת ישראל.

"והעם לא נסע"

מלבד הלימוד היפהפה על כוחו של מעשה טוב, גם אם הוא נראה לא גורלי, ועד כמה השכר שזוכים לו תואם את המעשה הטוב - הרבי מאיר את עינינו לראות כאן לקח נפלא נוסף:

כל הנסיעות והחניות של בני ישראל לא היו תלויות בהחלטתם, אלא, כנאמר לפני כן בפרשה¹, "ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל, ובמקום אשר ישכן שם הענן שם יחנו בני ישראל" - וממילא מובן, שזה ש"העם לא נסע עד האסף מרים" הוא מפני שלא התרומם "ענן ה'".

[ולמרות זאת], במשנה נאמר "לפיכך נתעכבו לה ישראל", למרות שפשוט הדבר כי ההתעכבות של בני ישראל באה על ידי הקדוש ברוך הוא, על ידי היעדר "העלות הענן" - מפני שלפי המשנה גם בני ישראל רצו להמתין למרים... כפשטות² הלשון "והעם לא נסע [עד האסף מרים]"...

חז"ל אומרים "הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים". ולכן קשה לומר שפעולתם הטובה של ישראל בהמתנים למרים ובחולקם לה

הרבי ה"צמח צדק" היה נכדו החביב של אדמו"ר הזקן, בעל התניא. גם לאחר הסתלקותו של אדמו"ר הזקן, היה רגיל הרבי לראות את סבו הגדול במחזה או בהקיץ, והוא היה עונה לו על שאלותיו וספקותיו, הן בענייני תורה הן בענייני הנהגה.

פעם הצטברו לרבי כמה שאלות קשות והוא ציפה לראות את סבו. אך חלף זמן רב והוא לא זכה להתגלות זו.

בוקר אחד השכים הרבי ללכת לבית הכנסת, ובדרכו עבר בשוק שהתחיל להתעורר לחיים. בעודו הולך, פגש סוחר יהודי בשם אליהו מרדכי. הלה שמח לפגוש את הרבי, וביקש ממנו הלוואה של חמישה רובל עד למחרת בבוקר, הדרושים לו למסחר באותו היום בשוק. הרבי נענה לבקשתו בשמחה, והורה לו לבוא לביתו לאחר שיסיים את תפילתו ויקבל את הסכום הדרוש.

כאשר הגיע הרבי לבית הכנסת, עלתה בליבו המחשבה כי לא טוב עשה כאשר התעכב בנתינת ההלוואה לאלהיו מרדכי. היה עליו לסור מיד אל ביתו ולהביא לו את הכסף במהירות האפשרית.

יצא הרבי במהירות אל ביתו, לקח את הכסף ומיהר לשוק כדי למצוא את אליהו מרדכי. כשהגיע לשוק כבר שררה שם המולה והוא כבר היה מלא בסוחרים ועגלות, כך שלא בקלות מצא הרבי את הסוחר, ששמח לקבל את ההלוואה מוקדם יותר ולהתחיל במסחר.

כשחזר הרבי לבית הכנסת והתעטף בטלית ותפילין, לפתע זכה לחיזיון של סבו. אדמו"ר הזקן פנה אליו בפנים שמחות ואמר לו: "כאשר יהודי עושה חסד ליהודי אחר, שערי שמים פתוחים בפניו".

כאשר מדובר על מעשה חסד, דבר שאנו עושים כ'טובה' למישהו אחר, אנו יכולים לומר לעצמנו: "אקפוץ אחר כך ואעשה זאת", "מחר אשתדל לעשות לו את הטובה שביקש". מה העניין למהר ולהזדרז בכך? אך התורה מלמדת אותנו עד כמה חשובה

10. לשון הערה 50* בשיחה המקורית.

ח. ט, יז ואילך.

ט. דעת וקנים מבעה"ת כאן. רבינו בחיי כאן. וראה במדב"ר פי"ד, ג.

י. ברכות לג, ב. ובפרש"י עקב יו"ד, יב: רבותינו דרשו מכאן כו'.

הבא במסע הוא מדבר פארן, קרוב מאד לגבולה הדרומי של הארץ.

ואז פושטת השמועה: מרים לקתה בצרעת. כולם יודעים שבכדי שמרים תבריא, היא צריכה לשהות שבעה ימים בהסגר כשהעם חונה ולא נוסע. הם יודעים שעצירת המסע תעכב את הכניסה הצפויה לארץ. אבל הם יודעים גם שמגיעה למרים טובה, כנגד הטובה שעשתה אז למען משה וחסכה ממנו זמן צער. הם מביעים את משאלתם: "הלוואי שהענן לא יעלה, שנתעכב כאן עוד קצת, כדי שממרים ייחסך זמן של צער". לכבודה של מרים, הם מקווים שהמסע יעצר לשבוע לפחות. ואכן, ה' מגשים את התקווה והענן נותר לעוד שבוע ימים במקומו, אות להמשך החנייה במקום.

המחווה הזו שמגיעה למרים כשכר על ההמתנה שלה למשה, היא מעשה טוב וחיובי של עם ישראל. והתנהגות חיובית היא אף פעם לא כורח, תוצר של הנסיבות. זה תמיד מגיע בבחירה וברצון. לכן, כשהתורה מספרת לנו על ההתעכבות במסע כמחווה למרים, היא נותנת לנו להבין בפשטות שלא 'אילצו' אותם לעשות את זה, אלא שזה הגיע **מתוכם**.

לעיתים אנו נוטים להמעיט בערכם של מעשים טובים ומעלות רוחניות של אחרים. המניע שלו לעשות מעשים טובים והסיבה לכך שהוא מצליח בעבודת ה', אנו אומרים, היא בגלל נסיבות כאלו ואחרות. משהו יצר אותו כזה, משהו דחף אותו לשם, משהו אולי אילץ אותו לנהוג כך ולא אחרת. אבל אני - אני אדם אחר, ואינני מסוגל להגיע לאותן רמות רוחניות. אך זו אינה האמת. צדיק לא נעשה צדיק בזכייה בלוטו. כל הישג רוחני שנגיע אליו תלוי אך ורק בבחירתנו ובהחלטתנו והוא תוצאה של מאמץ אישי שלנו. לזה התכוונו חז"ל כשאמרו: "הכול בידי שמים, חוץ מיראת שמים". בכל מה שקשור לקיום מצוות ועבודת ה', הבחירה בידיים שלנו. זה יבוא רק מתוכנו.

זה הרעיון העמוק, שאולי לא מבחינים בו, שטמון בעיקרון של "מידה כנגד מידה". הוא מלמד אותנו דבר עצום: **אלה לא הנסיבות שמכתיבות את המציאות, אלה אנחנו שיוצרים אותה במו ידינו**.

איכר עני תיאר לפני חבריו במסבאה המקומית עד כמה הוא פטריוט נאמן לממלכה ועד כמה הוא אוהב את המלך.

כבוד על ידי כך, הייתה רק "בידי שמים", עקב אי העלות הענן, ולא עקב רצונם העצמי. מסתבר לומר, אדרבה, שעמידת ה"ענן" במקומו היתה כתוצאה מכך שבני ישראל רצו להמתין למרים.

כמה פסוקים קודם לכן, אנו קוראים איך התנהלו מסעות בני ישראל במדבר, כיצד הם ידעו מתי לנסוע ולאן. "וּלְפִי הָעֲלֹת הָעֲנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאָחֳרָי כֵּן יֵסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן שֵׁם הָעֲנָן שָׁם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. עַל פִּי ה' יֵסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יַחֲנוּ, כָּל יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הָעֲנָן עַל הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ".

המסע במדבר, המסלול והעצירות, נקבעו מלמעלה. הענן שליווה אותם כל הדרך, הוא היה הסימן. החלטות אלו לא התקבלו במשאל עם וגם לא בהחלטה של מנהיגי העם, בהתאם לצרכים ולשיקולים שהיו יודעים להם. אלו היו הוראות מלמעלה: עכשיו נוסעים, עכשיו עוצרים ומקימים את המחנה, וכך הלאה והלאה. כשהענן עולה מעל המשכן ממהרים לארוז מזוודות, וכשהענן נעמד - חונים. חניה במקום הייתה יכולה להימשך ימים בודדים וגם שנים ארוכות, הכול לפי הוראותיו של ה' שהובעו בתזוזותיו של הענן.

ולמרות זאת, חז"ל אומרים לנו שבני ישראל הם אלו שעשו את הכבוד למרים, הם אלו שהיו סבלניים והמתינו עד שמרים תתרפא. **"וְהָעָם לֹא נָסַע עַד הָאֶסֶף מִרְיָם"**, אומרת התורה. והמשנה מדגישה: **"נתעכבו לה ישראל"**, כלומר, העיכוב הזה היה בחירה והחלטה שלהם.

זו תגלית מרעישת: כאן, בני ישראל הם אלו שיזמו. הם החליטו לא להמשיך בלעדי מרים. הפוך מכל מה שקרה לפני ואחרי, בעקבות הרצון שלהם לכבד את מרים, הענן נותר מעל המשכן. ה' כאילו הסכים להחלטה שלהם, ולכן לא סילק את הענן ולא הורה להם להמשיך במסע אל היעד הבא. לא מפני שכך נקבע מלמעלה, אלא כי הם רצו לכבד את מרים ולהמתין לה שבעה ימים.

נתאר זאת בצבעים חיים: עם ישראל נמצא כבר קרוב לסיומו של המסע הארוך אל הארץ המובטחת. הם קיבלו את התורה, תיקנו את חטא העגל, בנו משכן והכל 'דופק' לפי התוכנית. הם סיימו את המסלות שהיה עליהם לעשות במדבר, הם יודעים שה' רוצה להכניס אותם לארץ במהירות וגם הם משתוקקים לכך. היעד

אז נתנהג ב'מידה כנגד מידה". אך התורה מספרת לנו כי השינוי בענן התחיל מהם. העיכוב של בני ישראל במדבר לכבודה של מרים מלמד אותנו שלא הנסיבות הן אלו שקובעות את התנהגותנו, אלא אנו אלו שמכתיבים את הנסיבות.

עלינו ללמוד תורה בשעות שכן יש לנו, לתת צדקה כמה שאנו כן יכולים, להתקדם בעבודת ה' כפי שנדרש מאיתנו. ה'ענן' יעלה וירד בהתאם.

תרגול מעשית

כשמזדמן לנו לעשות מעשה טוב 'קטן', עזרה קטנה לחבר, טובה שתגרום לשני לחייך - לא נזלזל בהזדמנות הזו. אולי היא נראית לנו קטנה ולא משמעותית, אבל בעיני הקדוש ברוך הוא מדובר בדבר יקר וגדול.

צידה לדרך

הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים.

(תלמוד בבלי, ברכות, לג, ב)

"ומה אתה מוכן לתת למלך כאות לאהבתך?", התעניינו חבריו.

"אילו היה לי לול של תרנגולות, הייתי מוכר אותו ונותן את כל הכסף למלך", ענה האיכר. "יתרה מכך, אילו הייתה לי אורווה של סוסים, הייתי נותן את כל כולה לצבא המלך".

"ראה נא", פנה אליו אחד החברים בשאלה. "יש לך בבית תרנגולת מטילה אחת. התסכים לתת אותה כעת למלך?"

"התרנגולת?", הזדעזע האיכר. "הרי היא כל רכושי, איך אוכל לוותר עליה?!"

לעיתים¹¹ אנו חושבים כי 'יום יבוא' ונוכל להיטיב את דרכינו. כשיהיה לנו כסף, או אז נרבה בצדקה. כשיהיה לנו הרבה זמן פנוי, בוודאי נדע כמה מאמרי חסידות בעל פה. כשתאווה העולם יפסיקו לפתות אותנו, נהפוך לחסידים.

גם בני ישראל במדבר יכולים היו לומר "כשאנו נשלוט בענן ונקבע את המסעות, אז

11. ע"פ המשך השיחה בהנחה (בלתי מוגה).

<<< המשך מעמוד 3

באופן מעשי ולא יעוות אותה]. אך כשרוצים לקיים את חוקי המוסר כל החיים, אי אפשר להתבסס רק על השכל האנושי [האישי] ועצות של חברים, כי אז עלולים לסטות ולעוות עד שמסלפים מצווה, [עד כדי כך ש]חוק מוסרי נעשה לחטא וחטא נעשה לחובה מוסרית.

לדאבונו, בדורנו ראינו כולנו את התגשמות הסילוף הזה, בגרמניה [הנאצית]. למדתי בגרמניה במשך כמה שנים, עוד לפני [עלייתו של] היטלר, ואנשים בחוגי השפעה תמיד ציטטו את קאנט וגתה [מגדולי הפילוסופים והוגי הנאורות ותרבות המערב, שניהם גרמנים, חיו כמאתיים שנה לפני עליית הנאצים לשלטון] ושאר פילוסופי המוסר. הם לא עשו צעד בלי ציטוט מקור - שם הספר ומספר העמוד. ואז היטלר עלה לשלטון עם תאוריה ופילוסופיה חדשה, והרוב המוחץ של האנשים בגרמניה - לדעתי, תשעים ותשעה אחוז - היו לצידי. לא שהם דחו את קאנט וגתה, אלא תוך כדי שקיבלו אותם הם הצטרפו להיטלר בכל מעשיו, כולל טבח העם. זו דוגמה למערכת מוסר המבוססת על תאוריות פילוסופיות ושכל אנושי, בלי בסיס איתן שלא ישתנה.

לכן פתיחה זו [של "משה קיבל תורה מסיני"] נמצאת דווקא כהקדמה למסכת שמלמדת את חוקי המוסר, [כדי ללמדנו שהמקור להתנהגות המוסרית גם הוא מוכרח להיות על-אנושי, ומבוסס על אמונה וציות לדבר ה'].